

YMPÄRISTÖNSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

2022 -2024

Oulunkaaren ympäristöpalvelut

Sisällys

1. JOHDANTO	2
1.1. Valvontasuunnitelman perusteet	2
2. ALUEEN YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT	3
2.1. Pohjavesialueet	4
2.2. Pilaantumisen riskit	4
3. SUUNNITELMAN MUKAISET VALVONTAKOhteET	5
3.1. Ympäristönsuojelulain mukaiset luvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet	5
3.2. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta	6
3.3. Ympäristönsuojelulain nojalla annetut asetukset	7
3.4. Maa-aineslain mukainen valvonta	8
3.5. Jätelain mukainen valvonta	9
3.5.1. Asukasjätehuollon ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan jätehuollon valvonta	9
3.5.2. Roskaantumisen valvonta	10
3.5.3. Jätehuoltorekisteriin merkityn jätteen keräystoiminnan valvonta	10
3.5.4. Jätteiden kansainvälisiin siirtoihin liittyvien toimintojen valvonta	10
3.6. Muun lainsäädännön mukainen valvonta	11
4. TOIMINTOJEN RISKINARVIONTI	12
4.1. Ympäristönsuojelulain mukaisten toimintojen valvontaluokat	13
4.2. Maa-aineslain mukaisten toimintojen valvontaluokat	15
5. VALVONTAOHJELMA	16
6. VALVONTATOIMENPITEET	17
6.1. Tarkastusten hinnat	18
6.1.1. Määräaikaistarkastusten hinnat	18
6.1.2. Hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn liittyvät maksut ja vakuudet	19
7. VALVONNAN KEINOT JA RESURSSIT	20
7.1. Henkilöstöresurssit	20
7.2. Viranomaisyhteistyö	20

1. JOHDANTO

1.1. *Valvontasuunnitelman perusteet*

Oulunkaaren ympäristölautakunta toimii Pudasjärven kaupungin sekä Iin, Utajärven ja Vaalan kuntien ympäristönsuojeluviranomaisena. Lautakunnan alaisuudessa toimii Oulunkaaren ympäristöpalvelut, joka vastaa käytännön toiminnasta. Ympäristönsuojelulain (YSL 527/2014) 168 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava alueelleen valvontasuunnitelma, joka koskee ympäristönsuojelulain mukaista säännöllistä valvontaa.

Valvontasuunnitelmassa on oltava tiedot alueen ympäristöoloista ja pilaantumisen vaaraa aiheuttavista toiminnoista sekä käytettävissä olevista valvonnan voimavaroista ja keinoista. Suunnitelmassa on kuvattava valvonnan järjestämisen ja riskiarvioinnin perusteet sekä valvonnasta vastaavien viranomaisten yhteistyö. Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on valvottava säännöllisesti määräaikaistarkastuksin sellaisia ympäristönsuojelulain nojalla ympäristöluvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja, joiden valvontaviranomaisena kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii. Valvonta on järjestettävä niin, että se on laadukasta, säännöllistä ja tehokasta ja perustuu ympäristöriskien arviointiin. Valvontaviranomainen voi asettaa tehtävät tärkeysjärjestykseen, jos se on välttämätöntä tehtävien hoitamiseksi asianmukaisesti (YSL 167 §). Valvontasuunnitelma on ympäristönsuojelulain 168 §:n mukaan tarkistettava säännöllisesti.

Jätelain (JL 646/2011) 124 §:n mukaan kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava myös jätelain 100 §:ssä tarkoitetun jätteen ammattimaisen keräyksen valvontaa varten suunnitelma. Valvontaviranomaisen on myös laadittava sellaisten jätelain 124 §:n 1 momentissa tarkoitettujen toimintojen, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja, tarkastuksia ja muuta valvontaa varten suunnitelma. Suunnitelma tulee perustua arviointiin jätteistä ja niiden jätehuollosta aiheutuvista riskeistä ja ympäristövaikutuksista. Jätelain 124 §:n mukaan suunnitelma on arvioitava uudelleen vähintään joka kolmas vuosi.

Tämä valvontasuunnitelma kattaa myös muiden ympäristöriskiä aiheuttavien toimintojen valvonnan ja valvontaan liittyvän toiminnan suunnittelun, joissa valvontaviranomainen on kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Näitä ovat maa-aines-, vesi-, maastoliikenne- ja vesiliikennelain, ulkoilulain, vesihuolto- ja kemikaalilain sekä merenkulun ympäristönsuojelulain mukaiset valvontatehtävät.

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen on laadittava ympäristönsuojelulain nojalla luvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien toimintojen määräaikaistarkastuksista ja niiden muusta säännöllisestä valvonnasta tarkempi valvontaohjelma (ympäristönsuojelulaki 168 §). Valvontaohjelma on viranomaisen pääasiallinen työväline valvonnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Siinä on oltava tiedot valvottavista kohteista ja niihin kohdistettavista säännöllisistä valvontatoimista. Valvontaohjelma on pidettävä ajan tasalla.

Valvontasuunnitelman tavoitteena on tehostaa ja selkeyttää laitosten ja kohteiden valvontaa. Valvontasuunnitelman tarkoitus on lisäksi antaa kokonaiskuva kunnan ympäristöviranomaisen suorittamasta valvontatyöstä. Valvontasuunnitelma on tehty vuosille 2022-2024 ja ympäristölautakunta on sen hyväksynyt päätöksellään xx.xx.xxxx § xx. Suunnitelma tarkastetaan jatkossa jätelain mukaisesti joka kolmas vuosi.

2. ALUEEN YMPÄRISTÖOLOSUHTEET JA PILAANTUMISEN VAARAA AIHEUTTAVAT TOIMINNOT

Oulunkaaren ympäristöpalvelujen toimialueeseen kuuluvat Pudasjärven kaupunki sekä lin, Utajärven ja Vaalan kunnat. Alueen kokonaispinta-ala on 12 241 km², mistä maata on 10 227 km², merialuetta 1206 km² ja sisävesiä 808 km². Toimialueella oli vuonna 2020 asukkaita yhteensä 22 983 (li 9848, Pudasjärvi 7779, Utajärvi 2619, Vaala 2737) (Tilastokeskus 2021).

Perämereen laskee lin alueella neljä jokea (Iijoki, Muhojoki, Olhavanjoki ja Kuivajoki). Iijoen vesistöalueella esiintyy usein kevättulvia, jotka muuttavat joen virtaamaa merkittävästi. Iijoen lisäksi Oulunkaaren ympäristöpalveluiden toimialueen merkittäviä jokia ovat Oulujoki, Siuruanjoki ja Kiiminkijoki. Alueen suurimpia järviä ovat Oulujärvi, Oijärvi, Jongunjärvi ja Puhosjärvi.

Alueen maaperän pintaosat koostuvat pääosin sekalajitteisista maalajeista. Paikoin esiintyy savi- ja hiekkakerroksia sekä soiden kohdalla turvekerroksia. Geologian tutkimuskeskus on suorittanut happamien sulfaattimaiden kartoitusta toimialueen kunnissa ja tutkimuksissa onkin havaittu happamia sulfaattimaita. GTK:n karttapalvelun mukaan li on kartoitettu lähes kokonaan, lukuunottamatta kunnan koillisosaa. Pudasjärven länsiosa on kartoitettu Ikosenniemieltä Kipinänkankaalle. Utajärvellä kartoitusta on tehty sen lounaisosassa. Vaalassa kartoitus on ulottunut Rokuanvaaran, Nuojuan ja Yli-Suvannon alueille. Tieto happamien sulfaattimaiden sijainnista on tärkeä maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa.

Pudasjärven kaupungin sekä lin, Utajärven ja Vaalan kuntien alueella on yhteensä 59 Natura 2000 -aluetta. Natura 2000 -verkosto on yksi Euroopan unionin tärkeimmistä keinoista luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseksi. Verkosto turvaa luontodirektiivissä määriteltyjen luontotyyppien ja lajien elinympäristöjä. Oulunkaaren ympäristöpalveluiden toiminta-alueen Natura-alueiden luontotyypeissä korostuvat varsinkin erilaiset suotyyppit.

Rokuun kansallispuisto sijaitsee Utajärven ja Vaalan kuntien alueella, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien rajalla. Syötteen kansallispuisto sijaitsee Pudasjärven, Taivalkosken ja Posion kuntien alueella, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin maakuntien rajalla. Alueella on lisäksi muun muassa Olvassuon luonnonpuisto, Krunnien luonnonsuojelualue, soiden- ja harjajensuojelualueita sekä yksityisiä luonnonsuojelualueita.

Oulunkaaren ympäristöpalvelujen toiminta-alueella erityisiä seurattavia ympäristöjä ovat pohjavesialueet, Natura-alueet sekä luonnonsuojelualueet. Luvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan sijoitusympäristö otetaan huomioon valvontaa kohdennettaessa.

2.1. Pohjavesialueet

Alueella on luokiteltuja pohjavesialueita kaikkiaan 134. Pohjavesialueista veden hankinnan kannalta tärkeiksi (1 luokka) on luokiteltu 73 ja vedenhankintaan soveltuviksi (2 luokka) 61 pohjavesialuetta.

Toimialueen vedenhankinta perustuu pohjaveteen. Vesilaitokset ja vesiosuuskunnat saavat raakavetensä pohjavedestä. Toimialueella on lisäksi noin 20 pientä vedenottamo.

Valvottavan toiminnan osalta painotetaan pohjaveden suojelun tärkeyttä. Pohjavesialueelle sijoittuvan toiminnan osalta valvontaa on tehostettu valvontatiheyttä lisäämällä.

Iin alueella 1 luokan pohjavesialueita on 11: Aaltokangas, Haaraskoski, Konttikangas, Korkiakangas, Kynkäänharju, Närränharju, Ritokangas, Santamäki, Susikangas-Hepokangas Tiironkangas ja Välikangas.

Pudasjärven alueella 1 luokan pohjavesialueita on 48: Auralankangas-Riekinkangas, Ervasti, Hanhikangas, Hanhilehto, Hietaharju-Patokangas, Hylkilampi, Iso Marikaisvaara, Jäkälävaara, Kaita-aho, Karkuaho, Kipinänkangas, Kivikangas, Kollajankangas, Korentokangas, Korkiakangas, Korkiaselkä, Kouva, Kupsonvaara, Lehtovaara, Lylyvaara, Mäntyharju, Naamankaharju, Nissinkangas, Nuorunka, Ojalankangas, Penikkakangas, Petäjäkangas, Pieni Marikaisvaara, Pikku Ohtavaara, Pikkukylä, Piste, Poijula-Pintamo, Poikavaara, Pytkynharju, Repoharju, Ruuhensuo, Röyvävaara, Siivikko, Syväoja, Sänkivaara, Taipaleenharju, Toppisenaho, Törrönkangas, Uhkalan- kangas, Venymä, Viiankangas, Viinivaara ja Yli-Kurki.

Utajärven alueella 1 luokan pohjavesialueita on yhdeksän: Isokangas, Juurimaa, Kokkomaa, Kälväsvaara, Mäntyvaara, Palovaara, Puolivälinharju-Tervolankangas, Varpukangas ja Viinivaara.

Vaalan alueella 1 luokan pohjavesialueita on viisi: Rokua, Pienikangas, Tervakangas, Laajakangas-Kankari A ja B.

2.2. Pilaantumisen riskit

Pilaantumisen riskiä aiheuttavat muun muassa polttoaineiden jakeluasemat, muu polttoaineiden ja kemikaalien varastointi, kaatopaikat ja jätevesien puutteellinen käsittely sekä maa- ja metsätalous ja turvetuotanto. Keskeiset ympäristöriskit liittyvät pohja- ja pintavesiin sekä taajama-alueiden osalta viihtyisyyden vähenemiseen tai terveyshaitan aiheutumiseen. Maankohoamisen takia matalalla merenrannalla päästöjen vaikutukset meriluontoon korostuvat.

Maankohoamisrannikon tärkeä edustaja on lijkisuisto, laaja ja monimuotoinen suisto, jolta löytyy runsas maankohoamisrannikon luontotyyppien kirjo.

3. SUUNNITELMAN MUKAISET VALVONTAKOhteet

3.1. Ympäristönsuojelulain mukaiset luvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät kohteet

Ympäristönsuojelulain 27 §:ssä sekä lain liitteessä 1 määritellään ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavat toiminnot, joihin on oltava ympäristölupa. Lisäksi pohjavesialueella sijaitsevat tietyt toiminnot tarvitsevat luvan ympäristönsuojelulain 28 §:n mukaisesti. Ympäristönsuojeluasetuksen (713/2014) 2 §:ssä määritellään ne toiminnot, joille on oltava kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen myöntämä ympäristölupa.

Ympäristönsuojelulain 115a §:n mukaisen yleisen ilmoitusmenettelyn piiriin kuuluvat toiminnot on määritelty ympäristönsuojelulain liitteessä 4. Suurimpana ryhmänä ilmoituksenvaraisia toimintoja ovat tietyn kokoluokan eläinsuojat. Muita ilmoituksen varaisia toimintoja ovat mm. tietyn kokoluokan ampumaradat, sahalaitokset, teurastamot, perunaa ja juureksia käsittelevät laitokset sekä linja- ja kuorma-autovarikot.

Ympäristönsuojelulain 116 §:n mukaisesti rekisteröitävät toiminnot on määritelty ympäristönsuojelulain liitteessä 2. Näitä toimintoja ja niiden ympäristövaikutuksia valvotaan toimialakohtaisten valtioneuvoston asetusten perusteella. Näitä ovat liitteen mukaisin reunaehdoin energiantuotantolaitokset, asfalttiasemat, jakeluasemat, kemialliset pesulat, orgaanisia liuottimia käyttävät toiminnot ja laitokset sekä betoniasemat ja -tuotetehtaat.

Maa-ainesten ottamistoimintaa koskeva ympäristölupa ja maa-aineslain mukainen ottamislupa tulee pääsääntöisesti hakea samanaikaisesti ja ratkaista samalla päätöksellä (ns. yhteislupa).

Ympäristönsuojeluviranomaisen valvontaan kuuluvia ympäristönsuojelulain nojalla luvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröitäviä toimintoja on Pudasjärven kaupungin sekä lin, Vaalan ja Utajärven kuntien alueella yhteensä 256 kohdetta (tilanne 31.3.2022). Määrällisesti eniten ympäristölupia on myönnetty maa-ainesten ottoon liittyvään louhintaan ja murskaamiseen, eläinsuojien toimintaan ja jätteenkäsittelytoimintaan. Ilmoituksen varaisista kohteista suurin osa on eläinsuojia. Rekisteröidyistä kohteista suurin osa on polttoaineiden jakeluasemia ja energialaitoksia sekä asfalttiasemia.

Taulukko 1: Oulunkaaren ympäristöpalveluiden määräaikaivalvontaan kuuluvien ympäristöluvanvaraisten, ilmoituksenvaraisten ja rekisteröitävien valvontakohteiden lukumäärät toimialoittain (tilanne 31.3.2022).

Ympäristöluvanvaraiset toiminnot Toiminta / Laitos	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala	Yhteensä	% kaikista kohteista
Metsäteollisuus	-	-	1	-	1	0,6%
Energiantuotanto	-	1	-	-	1	0,6%
Maa-ainesten otto (tai malmien tai mineraalien kaivaminen)	17	19	9	16	61	35,5%
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus (teurastamot)	-	1	-	-	1	0,6%
Eläinsuojat	8	24	14	24	70	40,7%
Liikenne	3	1	-	-	4	2,3%
Jätteen ammattimainen tai laitosten käsittely sekä jätevesien käsittely	9	7	4	2	22	12,8%
Biokaasulaitokset	-	-	2	-	2	1,2%
Ampumaradat	1	1	-	1	3	1,7%
Asfalttiasemat	-	2	-	-	2	1,2%
Nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat	-	-	-	1	1	0,6%
Betoniasemat	-	1	-	1	2	1,2%
Naapurisuhtelain §17 nojalla luvutetut kohteet	1	1	-	-	2	1,2%
Yhteensä:	39	58	30	45	172	100%
Ilmoituksenvaraiset toiminnot	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala	Yhteensä	% kaikista kohteista
Eläinsuojat	-	2	-	2	4	80%
Ampumaradat	-	-	1	-	1	20%
Yhteensä	0	2	1	2	5	100%
Rekisteröitävät toiminnot	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala	Yhteensä	% kaikista kohteista
Energiantuotanto	1	1	2	1	5	6,7%
Asfalttiasemat	3	-	1	-	4	5,3%
Nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat	11	8	3	-	22	29,3%
Jätteen keräys (JL 100§)	15	6	8	15	44	58,7%
Yhteensä	30	15	14	16	75	100%

3.2. Muu ympäristönsuojelulain mukainen valvonta

Melua tai tärinää aiheuttavat toiminnot Toiminnanharjoittajan on tehtävä kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kirjallinen ilmoitus erityisen häiritsevää melua tai tärinää aiheuttavasta tilapäisestä toiminnasta (YSL 118 §). Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi murskaus, louhiminen, rakentaminen ja erilaiset ulkoilmatapahtumat. Tarkastukset keskitetään

toimintoihin, joiden päästöistä arvioidaan aiheutuvan eniten haittaa. Tarkastuksia tehdään myös yleisöilmoitusten ja valitusten perusteella.

Koeluontoinen toiminta Koeluontoisesta lyhytaikaisesta toiminnasta, kuten uuden tekniikan, raaka-aineen, valmistusmenetelmän tai laitteen kokeilemisesta esimerkiksi vaikutusten tai käyttökelpoisuuden selvittämiseksi, tulee tehdä ilmoitus kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 119 §). Koeluontoinen toiminta tarkastetaan ilmoitusta käsiteltäessä sekä toiminnan aikana.

Poikkeukselliset tilanteet Ympäristösuojelulain 123 §:n mukaan poikkeuksellisesta tilanteesta, josta aiheutuu päästöjä tai syntyy jätettä siten, että siitä voi aiheutua välitöntä tai ilmeistä pilaantumisen vaaraa, kun lupaa tai toimintaa koskevaa asetusta ei voi noudattaa tai syntyy tilanne, joka aiheuttaa erityisiä toimia jätehuollossa, on toiminnasta vastaavan ilmoitettava valvontaviranomaiselle. Poikkeuksellisia tilanteita voivat aiheuttaa esim. onnettomuus, tuotantohäiriö, rakennelman tai laitteen purkaminen tai muu yllättävä tai toiminnasta riippumaton syy. Myös muussa kuin luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa tai rekisteröitävästä toiminnasta aiheutuvasta poikkeuksellisesta tilanteesta on ilmoitettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (YSL 120 §). Näissä tapauksissa tarkastus tehdään viipymättä.

3.3. Ympäristönsuojelulain nojalla annetut asetukset

Jätevesiasetus Haja-asutuksen jätevesien käsittelyä säätelevät ympäristönsuojelulain (527/2014) muunnos (19/2017) ja sen perusteella annettu hajajätevesiasetus (157/2017) tulivat voimaan 3.4.2017. Ennen vuotta 2004 rakennetun ja ranta- tai pohjavesivyöhykkeellä sijaitsevan kiinteistön jätevesien käsittelyjärjestelmä on tullut uudistaa viimeistään 31.10.2019 mennessä. Ympäristönsuojeluviranomainen voi hakemuksesta myöntää luvan poiketa perustason puhdistusvaatimuksista ranta- ja pohjavesialueella enintään viiden vuoden määräajaksi kerrallaan (YSL 156d §). Poikkeamishakemuksia on tullut vireille vuosina 2019-2021 yhteensä 63 kpl.

Asetuksen toteutumista valvotaan etupäässä kommentoimalla tarvittaessa rakennusvalvonnan käsiteltäväksi tulevia maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia hakemuksia. Lisäksi puutteelliseen jätevesien käsittelyyn voidaan puuttua toimenpidepyyntöjen tai yleisöilmoitusten perusteella. Valvontaa keskitetään erityisesti pohjavesialueille ja herkimmille vesistöjen ranta-alueille.

Nitraattiasetuksen (valtionneuvoston asetus eräiden maa- ja puutarhataloudesta peräisin olevien päästöjen rajoittamisesta 1250/2014) mukaiset lannan ja orgaanisten lannoitevalmisteiden aumavarastointi-ilmoitukset ja ilmoitukset poikkeuksellisesta lannan levitysjaksasta käsitellään ympäristöpalveluissa. Ilmoituksia käsiteltiin vuonna 2021 kuusi kappaletta. Asetuksen perusteella valvotaan muun muassa lantaloiden asianmukaisuutta ja lannan levitysaikojen noudattamista. Valvonta painottuu yleisöilmoitusten perusteella tehtäviin tarkastuksiin.

Mara-asetuksen (valtionneuvoston asetus eräiden jätteiden hyödyntämisestä maanrakentamisessa 843/2017) mukaan eräiden jätteiden käyttöön maarakentamisessa ei tarvita ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa silloin, kun tietyt edellytykset täyttyvät.

Hyödyntämisestä on tehtävä ilmoitus Pohjois-Pohjanmaan ELY -keskukselle. Oulunkaaren ympäristöviranomainen ja ELY -keskus valvovat asetuksen noudattamista yhdessä.

VOC -asetusta (Valtioneuvoston asetus eräiden orgaanisia liuottimia käyttävien toimintojen ja laitosten ilmaan johdettavien päästöjen rajoittamisesta 64/2015) sovelletaan tiettyihin orgaanisia liuottimia käyttäviin toimintoihin. Asetuksen mukainen toiminta merkitään ympäristönsuojelun tietojärjestelmään. Nämä toiminnot voivat olla myös ympäristöluvanvaraisia.

Otsoniasetus (EY:n asetus otsonikerrosta heikentävistä aineista 1005/2009) edellyttää, että kylmä- ja ilmastointilaitteissa käytetään vaarattomia ja luonnonmukaisia kylmäaineita. Asetus koskee myös sammutuslaitteita. Valtioneuvoston asetus otsonikerrosta heikentäviä aineita ja eräitä fluorattuja kasvihuonekaasuja sisältävien laitteiden huollosta (452/2009) koskee edellä mainittuja aineita asentavia, huoltavia ja kunnossapitäviä henkilöitä ja toiminnanharjoittajia. Kylmälaitteiden huoltoa ja huoltajien pätevyyttä säännellään valtioneuvoston päätöksellä 1187/2001. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii yhtenä valvovana viranomaisena. Valvontaa suoritetaan muiden tarkastusten yhteydessä.

3.4. Maa-ainelain mukainen valvonta

Maa-ainesten ottotoimintaa säädellään maa-ainelaille (MAL 555/1981). Maa-ainelakia sovelletaan kiven, soran, hiekan, saven ja mullan ottamiseen pois kuljetettavaksi taikka paikalla varastoitavaksi tai jalostettavaksi (MAL 1 §). Nämä toimet ovat luvanvaraisia. Luvan maa-ainesten ottamiseen myöntää kunnan määräämä lupaviranomainen (7 §) ja maa-ainelain noudattamista valvoo kunnan määräämä valvontaviranomainen (14 §). Maa-aineslupa ei ole tarpeen, jos aineksia otetaan omaa tavanomaista kotitarvekäyttöä varten asumiseen tai maa- ja metsätalouteen. Yli 500 m³:n kotitarveotosta on tehtävä ilmoitus valvontaviranomaiselle (23a §).

Valvontatyö kohdistetaan luvan saaneisiin maa-ainesten ottoalueisiin sekä kotitarveottoon. Valvontasuunnitelmalla pyritään maa-ainesten ottoalueiden ja maa-ainesten ottoon liittyvien ympäristölupavelvollisten ja maa-aineslupavelvollisten ottoalueiden tarkastusten suunnitelmalliseen toteuttamiseen. Valvontaviranomaisen tai sen määräämän viranhaltijan on suoritettava tarkastus riittävän usein toiminnan seuraamiseksi, ottaen huomioon luvan saajan järjestämä oma-valvonta ja asiantuntemus sekä ottamistoiminnan laatu ja laajuus (Valtioneuvoston asetus maa-ainesten ottamisesta 926/2005 7 §). Maa-ainesluvallisista toimijoista on Oulunkaaren ympäristöpalvelujen alueella tällä hetkellä (12/21) 133, joista pohjavesialueilla sijaitsee 28.

Maa-ainesten ottotoiminnan valvontaan sisältyvät alku- ja lopputarkastukset, ottotoiminnan aikaiset valvontaohjelman mukaiset määräaikaistarkastukset sekä yleisöilmoitusten tai valitusten johdosta tehtävät tarkastukset. Tarkastusten yhteydessä tehdään maa-ainelain ja ympäristönsuojelulain lisäksi myös muun lainsäädännön, kuten jätelain ja vesilain edellyttämää valvontaa. Valvontaviranomainen huolehtii myös maa-aineslupiin liittyvien vakuuksien hyväksymisestä, muutoksista ja vapauttamisesta.

Taulukko 2: Alueella toimivat maa-aineslupanvaraiset valvontakohteet ja maa-aineslupapäätösten mukaiset kokonaisottomäärät (tilanne 31.3.2022).

	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala	Yhteensä
Voimassa olevat maa-ainesluvat	44	58	9	16	127
Luvanmukaiset ottomäärät (x 1000 k-m ³)	6 395	4 825	1 275	1 566	14 061

3.5. Jätelain mukainen valvonta

Jätelain 124 §:n mukaan toimivaltaisen valvontaviranomaisen on määräajoin asianmukaisesti tarkastettava sellaiset laitokset ja yritykset, joiden toiminnassa harjoitetaan jätteen laitos- tai ammattimaista käsittelyä, syntyy vaarallista jätettä, harjoitetaan jätteen ammattimaista kuljettamista tai keräystä, toimitaan jätteen välittäjänä tai toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja. Jätelain mukaiseen valvontaan kuuluu myös roskaantumisen ehkäiseminen sekä jätehuollon järjestämisen valvonta. Jätelain uudistuksessa vuonna 2021 tuli valvontavelvoite myös yritysten hyötyjätteiden lajittelusta ja erikseen keräyksen järjestämisestä. Jätelain lisäksi on noudatettava kuntien jätehuoltomääräyksiä, joiden mukaisia valvontakohteita ovat mm. jätteiden lajittelu ja kuljetus, jätteiden kompostointi sekä vaarallisten jätteiden keräys.

Ympäristölupaa edellyttävän jätteen käsittelytoiminnan harjoittajan on toimitettava lisäksi suunnitelma jätteen käsittelyn seurannan ja tarkkailun järjestämiseksi. Jätehuollon tarkastus ympäristölupavelvollisten ja rekisteröitävien toimintojen osalta sisältyy niiden määräaikaistarkastuksiin. Lisäksi määräajoin tarkastetaan laitokset ja toiminnot, joissa syntyy vaarallista jätettä (JäteL 124 §).

3.5.1. Asukasjätehuollon ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan jätehuollon valvonta

Jätelain 32 §:n mukaan kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän jätteen ja kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen jätehuolto. Lisäksi kunnan on järjestettävä liikehuoneistoissa syntyvän yhdyskuntajätteen jätehuolto, mikäli kyseinen jäte kerätään yhdessä asumisessa tai kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvän jätteen kanssa. Lisäksi kunnan on järjestettävä asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely sekä maa- ja metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely, jollei kyse ole kohtuuttomasta määrästä jätettä. Jätelain 33 §:n mukaan kunnan on järjestettävä myös muun kuin 32 §:ssä tarkoitetun jätteen jätehuolto, jos jätteen haltija tätä muun palvelutarjonnan puutteen vuoksi pyytää ja jäte laadultaan ja määrältään soveltuu kuljetettavaksi tai käsiteltäväksi kunnan jätehuoltojärjestelmässä. Kaikki asuin- ja vapaa-ajan sekä kunnan hallinto- tai palvelutoimintaan tarkoitettut kiinteistöt ovat velvollisia liittymään järjestettyyn jätekuljetukseen. Lähtökohtana on kunnan järjestämä jätteenkuljetus, mutta kunnan jätehuoltoviranomainen voi päättää jättää kuljetukset kiinteistönhaltijoiden ja kuljetusyrittäjien kesken sovittaviksi eli kiinteistön haltijan järjestämiksi, jos jätelaissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Mikäli kiinteistö ei

jätehuoltoviranomaisen kehotuksesta huolimatta liity järjestettyyn jätteenkuljetukseen, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi tarvittaessa käyttää pakkokeinoja määrätessään kiinteistön liittymään järjestettyyn jätekuljetukseen. Valvonta perustuu jätehuoltoviranomaiselta saapuneisiin ilmoituksiin sekä yleisöilmoituksiin. Tarkastuksia asuinkiinteistöille tehdään harkinnan perusteella tarvittaessa.

3.5.2. Roskaantumisen valvonta

Jätelain valvontaan kuuluvat myös roskaantuneiden alueiden tarkastukset ja siivoamisista määrääminen (75 §). Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen voi toimittamansa tarkastuksen perusteella antaa muuta kuin ympäristöluvanvaraista toimintaa koskevan yksittäisen määräyksen, joka on tarpeen roskaantumisen ehkäisemiseksi. Roskaantumista valvotaan pääsääntöisesti yleisöilmoitusten perusteella. Ilmoitusten johdosta tehdään lähes poikkeuksetta tarkastus. Eiluvanvaraista toimintaa koskien voidaan jätelain nojalla antaa määräys roskaamisen tai jätehuollon asianmukaisuuden varmistamiseksi ja valvontatarve määritellään tapauskohtaisesti. Vuonna 2021 roskaantumisilmoituksia kirjattiin 15 kappaletta. Osa roskaantumisen valvonta-asioista kestää vuosia ja pahimmillaan ne johtavat pakkokeinojen käyttöön, sekä tutkintapyyntöihin myös poliisille ja oikeusprosesseihin.

3.5.3. Jätehuoltorekisteriin merkityn jätteen keräystoiminnan valvonta

Jätteen ammattimaisesta keräyksestä on jätelain (646/2011) 100 §:n mukaan tehtävä ilmoitus kunnan ympäristöviranomaiselle jätehuoltorekisteriin merkitsemistä varten. Ammattimaisella keräyksellä tarkoitetaan esim. kunnan, tuottajayhteisöjen, jakelijoiden ja muiden jätehuollon palveluyritysten järjestämiä vastaanottopaikkoja jätteen edelleen kuljettamiseksi käsittelyyn. Ilmoituksen käsittelyyn voi liittyä tarkastus. Jätehuoltorekisteriin merkitsemisestä ilmoitetaan toiminnanharjoittajalle.

Vastaanottopaikkojen tarkastukset keskittyvät keräyspisteiden siisteyden valvontaan, rekisteröintitietojen ajantasaisuuteen ja ohjeistuksen riittävyyteen. Samassa yhteydessä valvotaan myös niihin mahdollisesti liittyvät kansainväliset siirrot. Hyötyjättepisteiden ja kampanjaluonteisten keräysten valvontatarve on huomattavasti muita rekisteriin merkittyjä toimintoja vähäisempi. Tarkastustarpeeseen vaikuttaa olennaisesti toiminnan laajuus, kerättävät jätelajit ja toiminnasta aiheutuva pilaantumisen vaara. Valvonta suunnitellaan hyödyntäen soveltuvien osien ympäristönsuojelulain mukaisen valvonnan riskinarviointiin käytettyä työkalua ja tarkkailutiheyksiä sekä ympäristönsuojelulain valvontaa koskevaa ohjeistusta.

3.5.4. Jätteiden kansainvälisiin siirtoihin liittyvien toimintojen valvonta

Jätelain 124 §:n 1 momentin 1-5 kohdassa tarkoitettujen toimintojen tarkastuksia ja muuta valvontaa varten ELY-keskus, kunnan ympäristönsuojeluviranomainen laatii suunnitelman, jos toimintoihin voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Jätteen kuljettajien ja välittäjien osalta valvontavastuu on ELY-keskuksilla. Kunnan

ympäristönsuojeluviranomainen valvoo jätteiden keräyspisteitä. Valvontaviranomainen voi harkintansa mukaan koota ympäristönsuojelulain ja jätelain nojalla tarkastettavakseen kuuluvat laitokset ja yritykset sekä niitä koskevat valvontasuunnitelmat yhteen asiakirjaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ELY-keskusten ja kuntien viranomaiset sisällyttävät kansainvälisiin jätesiiirtoihin liittyvät tarkastukset valvontasuunnitelmaansa ja valvontakäynneillä tarkastavat tässä tarkastussuunnitelmassa esitetyt jätesiiirtoihin liittyvät asiat. Jätelain 124 §:n mukaisesti myös Suomen ympäristökeskuksen vastuulla on tarkastaa toimia, joissa toteutetaan jätteen kansainvälisiä siirtoja. Tässä tarkastusvastuu on päällekkäinen edellä mainittujen ELY-keskusten ja kuntien tarkastettavien kohteiden kanssa. Näiden lisäksi on sellaisia kansainvälisiin jätesiiirtoihin liittyviä toimintoja, jotka eivät sisälly ELY-keskusten ja kuntien valvontaan ja niiden tarkastusvastuu on Suomen ympäristökeskuksella yhdessä Tullin ja poliisin kanssa.

Suomen ympäristökeskus (SYKE) on laatinut kansainvälisten siirtojen toteuttamista koskevan tarkastussuunnitelman 2020–2022 (EY) N:o 1013/2006) ja ohjeistaa muita viranomaisia, tarkastussuunnitelmissaan huomioon otettavista seikoista ja tarkastusten painopisteistä. SYKE:n esittämät tarkastusten painopistealueet ovat lyijyakut, SER, romuautot ja niiden varaosat, rakennusjäte, varastetut jätteet sekä menettelytavat vihreän jätteen kanssa. Tarkastuksien painopiste on jätelajeissa, kuljetusyritysten asianmukaisuudessa, kirjanpidossa ja siirtoluvissa. Ympäristönsuojelulain mukaisessa valvontasuunnitelmassa on toimijoita, joiden toimintaan voi liittyä jätteen kansainvälisiä siirtoja. Pudasjärven kaupungin, Iin, Utajärven ja Vaalan kuntien alueella mahdollisia kansainvälisiä siirtoja valvotaan ympäristönsuojelulain valvontaohjelman mukaisten tarkastusten sekä jätehuoltorekisteriin merkittyjen keräystoimintojen tarkastusten yhteydessä. Toimintoja, joihin liittyy tai voidaan olettaa liittyvän jätteiden kansainvälisiä siirtoja, on Oulunkaaren ympäristöpalveluiden toiminta-alueella vain muutamia.

3.6. Muun lainsäädännön mukainen valvonta

Vesilain mukaiset kohteet ja vesilain nojalla annettujen päätösten ja määräysten noudattamista valvovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja ELY-keskukset lukuun ottamatta tiettyjä ojitusasioita, jotka kuuluvat ympäristönsuojeluviranomaiselle (VL 587/2011, 1 luku 7 § ja 5 luku 5 §). Vesilailla säännellään lähinnä vesien käyttöä, vesistöarakentamista, maa- ja metsätalousmaan kuivatusta, vesistön järjestelyä ja pohjaveden ottamista.

Vesihuoltolain mukaisia valvontaviranomaisia ovat toimialoillaan ELY-keskus sekä kunnan terveydensuojeluviranomainen ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (VHL 119/2001, 4 §). Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu vesilaitosten toiminta-alueilla vesihuoltoon liittyvät valvontatehtävät.

Maastoliikennelain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten yleinen valvonta kuuluu ELY-keskukselle ja kunnassa kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle (Maastoliikennel 1710/1995, 32 §). Ympäristönsuojeluviranomainen voi myöntää luvan järjestää toistuvasti kilpailuja tai harjoituksia moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla samassa maastossa (30 §) ja hyväksyä moottorikelkkailureittien reittisuunnitelmat ja reitinpitäjät. Edellä mainittujen luvanvaraisten

toimintojen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Lupatarpeen arviointi ja lupapäätöksen valmistelu vaativat aina tarkastuskäynnin. Valvonta- ja tarkastuskäyntejä tehdään pääsääntöisesti haittailmoitusten perusteella.

Vesiliikennelain (VesiliikenneL 782/2019 106 § mukaan moottorikäyttöisellä vesikulkuneuvolla suoritettavien kilpailujen tai harjoitusten toistuvaan tai pysyvään järjestämiseen samalla vesialueella on haettava kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen lupa. Lupa on haettava myös yksittäisen tapahtuman järjestämiseen, jos tapahtumasta on odotettavissa merkityksellisiä ympäristöhaittoja. Edellä mainittujen luvanvaraisten toimintojen valvonta kuuluu kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle. Lupatarpeen arviointi ja lupapäätöksen valmistelu vaativat aina tarkastuskäynnin. Valvonta- ja tarkastuskäyntejä tehdään pääsääntöisesti haittailmoitusten perusteella.

REACH-asetus on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (EY N:o 1907/2006). ELY-keskukselle ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle kuuluu käyttöolosuhteiden valvonta siltä osin kuin se koskee ympäristöhaittojen ehkäisemistä ja torjuntaa. Tehtäviin kuuluu aineiden käytön olosuhteita ja turvallisuustoimia, luvanvaraisten aineiden käyttöä sekä aineen rajoituksia koskevien säännösten noudattamisen valvonta. Valvonta tehdään ympäristönsuojelulain mukaisen valvonnan yhteydessä.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaan kunnan tulee edistää luonnon- ja maisemansuojelua alueellaan. Kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta annetun lain (64/1986) mukaan kunnan tulee alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja virikkeitä antava sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö. Luonnonsuojelulaissa ei ole säännöksiä valvonnasta, vaan valvonta kuuluu alueelliselle ELY -keskukselle ja poliisille, joiden kanssa kunnan ympäristönsuojeluviranomainen toimii yhteistyössä. Luonnonsuojelulain mukaista valvontaa toteutetaan muun toiminnan yhteydessä ja yleisöilmoitusten perusteella.

Merenkulun ympäristönsuojelulain (MYSL 1672/2009) 9 luvun 6 §:n mukaan huvivenesataman ja sellaisen kalastussataman, johon vuosittain purettu saalismäärä on alle 20 000 kilogrammaa jätehuoltosuunnitelman hyväksyminen on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävä, muiden satamien jätehuoltosuunnitelmat hyväksyy ELY-keskus. Kunnan ympäristönsuojeluviranomainen valvoo erityisesti huvivenesatamien jätehuoltoa ja huviveneistä peräisin olevien jätteiden vastaanottoa (MYSL 12 luku 5 §). Oulunkaaren ympäristöpalvelujen toimialueella on kymmenen yli 25 venepaikan huvivenesatamaa.

4. TOIMINTOJEN RISKINARVIONTI

Luvanvaraisia, ilmoituksenvaraisia ja rekisteröityjä toimintoja valvotaan määräaikaistarkastuksin. Tarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin (YSL 168 §). Valvontatoimet ja tarkastukset kohdistetaan ensisijaisesti toimintoihin, joiden riskinarvioinnin perusteella arvioidaan aiheuttavan

suurimman ympäristön pilaantumisen vaaran ja joiden ympäristövaikutukset ja arvioidut riskit ovat suurimmat. Riskinarvioinnin ensimmäinen vaihe on toimialakohtaisten riskien tunnistaminen. Toisessa vaiheessa tunnistetaan kunkin laitoksen yksilölliset riskit. Olosuhteiden muuttuessa valvontaluokka tarkistetaan.

Toimialakohtaisessa riskiarvioinnissa huomioidaan ilmapäästöjen (ml. pöly ja haju) määrä ja laatu, melupäästöt ja tärinä, viemäriin johdettavien jätevesien määrä ja laatu, vesistöön ja maastoon johdettavien jätevesien määrä ja laatu, muodostuvien jätteiden määrä ja laatu, päästöt maaperään ja pohjaveteen, roskaantuminen ja epäsiisteys, vaarallisten aineiden määrä sekä onnettomuuksien ja häiriöpäästöjen riski.

Laitoskohtaisessa riskiarvioinnissa huomioidaan laitoksen sijaintiriski (mm. pinta- ja pohjavedet, häiriintyvät kohteet), toimintaan liittyvä riski (mm. toiminnan luonne ja laajuus, tilat ja laitteet, kuljetukset ja varastointi) ja valvontahistoria (mm. lupaehtojen noudattaminen, tarkkailu, aiemmin havaitut puutteet ja valitukset).

Valvottavat kohteet jaetaan arvioinnin perusteella valvontaluokkiin: I, II, III, IV ja V, joissa määräaikaistarkastus tehdään joko yhden, kahden, kolmen, neljän tai viiden vuoden välein. Luokkaan V kuuluu myös kohteita, joihin tehdään tarkastus harvemmin kuin viiden vuoden välein tai kerran toiminnan olemassa olon aikana. Valvontakohteen lopullinen valvontaluokka määräytyy kohdekohtaisen arvioinnin perusteella ja voi siten poiketa toimialakohtaisesta luokituksista.

Yksittäinen kohde voidaan nostaa tapauskohtaisen harkinnan perusteella ylempään valvontaluokkaan. Tapauskohtaisen harkinnan perusteena voivat olla toiminnan sijainti vedenhankintaa varten tärkeällä pohjavesialueella tai poikkeuksellisen herkän kohteen lähistöllä, kohteen toiminnassa todetut puutteet ja laiminlyönnit tai toiminnassa tapahtuu ympäristönsuojelulain 123 §:n mukainen poikkeuksellinen tilanne. Vastaavasti toiminnan valvontaluokkaa voidaan siirtää harvemmin tapahtuvaan valvonnan luokkaan, jos toiminnan riskit ovat valvonnassa havaitun perusteella arvioitua pienemmät.

4.1. Ympäristönsuojelulain mukaisten toimintojen valvontaluokat

Valvontaluokkien määräytymiseen vaikuttavat toimiala- ja laitoskohtainen riskipisteytys.

Taulukko 3.

Valvontaluokka	Tarkastustiheys
I	1 v.
II	2 v.
III	3 v.
IV	4 v.
V	5 v. / harvemmin

- I) Ympäristöpäästöllä voi olla terveyteen ja ympäristön tilaan liittyviä merkittäviä seurauksia. Vaikutukset ovat pitkäaikaisia. Toimintaa on valvottava tiheästi, valvontakäynnit kerran vuodessa.
- II) Ympäristöpäästöllä voi olla viihtyvyyteen ja ympäristön tilaan liittyviä, kestoaltaan vaihtelevia seurauksia. Toimintaa on valvottava tavanomaisella tiheydellä, valvontakäynnit kerran kahdessa vuodessa.
- III) Ympäristöpäästöllä voi olla vähäisiä ja lyhytaikaisia vaikutuksia. Ei aiheuta ympäristön pilaantumista. Toimintaa valvottava tavanomaisella tiheydellä kerran kolmessa vuodessa.
- IV) Ympäristöpäästöllä ei juurikaan vaikutusta ympäristöön. Toimintaa valvottava tavanomaista harvemmin, valvontakäynnit kerran neljässä vuodessa.
- V) Ympäristövaikutukset ovat ennakkoon arvioiden vähäiset, valvonta harvemmine kuin viiden vuoden välein tai kerran toiminnan olemassa olon aikana.

I - II luokan kohteita ovat pohjavesialueella olevat ympäristöluvitettut kallion louhintapaikat, kiviaineksen murskaus sekä asfalttiasemat.

III luokan kohteita ovat kallion louhintapaikat, kiviaineksen murskaus ja pohjavesialueella olevat nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat.

IV luokan kohteita ovat betonintuotanto, naapuruussuhdelain mukaiset kohteet, energiantuotantolaitokset sekä pohjavesialueella sijaitsevat eläinsuojat ja ampumaradat.

V luokan kohteita ovat ampumaradat, eläinsuojat, biokaasulaitokset, teurastamot, jätteiden ja jätevesien käsittely, metsäteollisuus, liikenne sekä rekisteröidyt energiantuotantolaitokset, jätteiden keräys, asfalttiasemat ja nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat.

Taulukko 4. Iin, Pudasjärven, Utajärven ja Vaalan alueilla olevat kunnan valvomat ympäristöluvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröidyt kohteet ja niiden valvontaluokat (tilanne 31.3.2022).

Ympäristöluvanvaraiset toiminnot	Valvonta-luokka	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala
Metsäteollisuus	V	-	-	1	-
Energiantuotanto	IV	-	1	-	-
Maa-ainesten otto (tai malmien tai mineraalien kaivaminen)	I-III	17	19	9	16
Elintarvikkeiden tai rehujen valmistus (teurastamot)	V	-	1	-	-
Eläinsuojat	IV-V	8	24	14	24
Liikenne	V	3	1	-	-
Jätteiden ammattimainen tai laitosten käsittely sekä jätevesien käsittely	V	9	7	4	2
Biokaasulaitokset	V	-	-	2	-
Ampumaradat	IV-V	1	1	-	1
Asfalttiasemat	I - II	-	2	-	-
Nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat	III	-	-	-	1
Betoniasemat	IV	-	1	-	1
Naapurussuhdelain §17 nojalla luvitettut kohteet	IV	1	1	-	-
Yhteensä		39	58	30	45
Ilmoituksenvaraiset	Valvonta-luokka	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala
Eläinsuojat	V	-	2	-	2
Ampumaradat	V	-	-	1	-
Yhteensä		0	2	1	2
Rekisteröitävät toiminnot	Valvonta-luokka	li	Pudasjärvi	Utajärvi	Vaala
Energiantuotanto	V	1	1	2	1
Asfalttiasemat	V	3	-	1	-
Nestemäisten polttoaineiden jakeluasemat	V	11	8	3	-
Jätteiden keräys (JL 100§)	V	15	6	8	15
Yhteensä		30	15	14	16

4.2. Maa-aineslain mukaisten toimintojen valvontaluokat

Tarkastettavat maa-ainesten ottoalueet on jaettu 4 luokkaan sen perusteella kuinka usein toimintaa on tarpeen tarkastaa. Osalla ottoalueista on myös ympäristölupa, sillä kivenlouhimo ja murskaamo vaativat ympäristöluvan, jos näiden toiminta-aika on yli 50 päivää.

Lupavelvollisen ottotoiminnan riskinarvioinnissa huomioidaan toiminnan laajuus ja laatu, toiminnan sijainti luokitellulla pohjavesialueella, vesistön tai merkittävän luontokohteen läheisyys, häiriintyvät kohteet, ottajan oma-valvonta, tarkkailutulokset, tehdyt mittaukset ja lupamääräysten noudattaminen. Myös asukkaiden yhteydenotot, aiemmat viranomaishuomautukset ja kehotukset sekä tapahtuneet ympäristövahingot vaikuttavat valvonnan suuntaamiseen.

Valvontaluokat:

Luokka 1. Tarkastus vähintään kerran vuodessa

Vähintään kerran vuodessa tarkastetaan pohjavesialueella olevat maa-ainesten ottoalueet ja murskauksen ympäristölupakohteet sekä ympäristöluvitettut kallion louhintapaikat, sekä kallion louhinnan ja murskauksen ympäristöluvat.

Luokka 2. Tarkastus vähintään kerran kahdessa vuodessa

Joka toinen vuosi tarkastetaan pohjavesialueen ulkopuoliset soran, hiekan ja moreenin ottoluvat, mullan ottoluvat sekä muut kuin edellisessä kohdassa mainitut toiminnassa olevat maa-ainesten ottamisalueet sekä louhintapaikat.

Luokka 3. Tarkastus vähintään kerran kolmessa vuodessa

Joka kolmas vuosi tarkastetaan jälkihoitamattomat alueet, joilla ottotoiminta on aloitettu, mutta keskeytynyt ja joilla lupa on edelleen voimassa.

Luokka 4. Tarkastus vähintään kerran neljässä vuodessa

Kotitarveotto

Maa-aineslain valvonta koostuu vuosiraporttien ja tarkkailutulosten tarkastamisesta ja määräaikaistarkastuksista. Ympäristövaikutusten ja -riskien perusteella tiheämpää valvontaa tehdään toiminnan sijoituessa luokitellulle pohjavesialueelle. Siirrettävien murskauslaitosten tarkastukset suoritetaan resurssien mukaan toiminnan alkaessa ja päättyessä ellei ympäristöluvassa ole muuta määrättyä.

Luvanvaraiset maa-ainesten ottoalueet kuuluvat valvontaluokkiin 1-3, joten ne tarkastetaan vuosittain tai joka toinen vuosi. Joka kolmas vuosi tarkastetaan jälkihoitamattomat alueet, joilla ottotoiminta on aloitettu, mutta keskeytynyt, ja joilla lupa on edelleen voimassa. Valvontaluokkaan 4 luokitellaan lähinnä kotitarveottoalueet, joista on tehty maa-aineslain 23a §:n mukainen ilmoitus.

Valvontaohjelmaan lisätään uudet luvan saaneet ottoalueet ja ilmoitetut kotitarveottoalueet. Niille määritetään valvontaluokka ja tehdään suunnitelma alueiden tarkastuksesta.

5. VALVONTAOHJELMA

Valvontaohjelma koostuu yhteenvedosta ja valvontaorganisaation sisäiseen käyttöön tarkoitettusta kohde- ja toimenpidetaulukosta. Valvontaohjelma on toteutettu otantamenettelyn ja laitospohjaisen riskiarvioinnin avulla, ja sen mukaisia määräaikaistarkastuksia suoritetaan toimialakohtaisesti 1-5 vuoden välein (tiedot luvuista 4.1.).

Valvontaohjelma on valvojan keskeinen työkalu, ja sitä pidetään jatkuvasti ajan tasalla. Valvontaohjelman toimenpide- ja kohdeluettelo ei ole julkinen asiakirja. Lisäksi luvanvaraisen, ilmoituksenvaraisen ja rekisteröitävän toiminnan toiminnanharjoittajan on oikeus saada tietää toimintansa valvontaluokka ja perusteet sen määräytymiselle.

Valvottavien kohteiden määräaikaistarkastusten tiheys perustuu riskinarviointiin, jonka perusteella valvonta kohdistuu tärkeysjärjestyksessä korkean riskin kohteisiin. Kaikkien toimialojen ominaisille riskitekijöille kuten; päästöt ilmaan, maaperään ja pohjaveteen, jätevedet, pilaantunut maa, jätehuolto, vaaralliset kemikaalit, melu, värinä, liikenne, pöly ja varastointi, on arvioitu riskien todennäköisyys ja merkitys. Valvontakohteet on jaettu riskinarvioinnin perusteella viiteen valvontaluokkaan (I, II, III, IV ja V), jolloin määräaikaistarkastuksen väli on joko yksi, kaksi, kolme, neljä tai viisi vuotta tai tarvittaessa. Korkeariskisissä kohteissa on valvontakäyntejä useammin kuin vähäriskisissä kohteissa. Kaikki toimialat on sijoitettu valvontaluokkiin arvioimalla toimialalle ominaiset riskit. Tarkastusväliä on mahdollista tihentää, jos toiminta sijaitsee pohjavesialueella, lähellä vesistöä tai toiminnasta aiheutuu jatkuvasti ympäristöhaittaa sekä lupaehtoja on rikottu.

Valvontaohjelman mukaisista tarkastuksista sekä kohteiden muusta valvontaohjelmaan perustuvasta säännöllisestä valvonnasta peritään maksu, jolloin ohjelma toimii valvontamaksun perusteena.

6. VALVONTATOIMENPITEET

Ympäristönsuojelulaissa tarkoitetulla lupa- ja valvontaviranomaisella tai sen määräämällä viranhaltijalla on oikeus valvontaa varten saada tarpeellisia tietoja toiminnanharjoittajalta, kulkea toisen alueella, tehdä tarkastuksia, suorittaa mittauksia ja ottaa näytteitä, päästä paikkaan, jossa toimintaa harjoitetaan sekä tarkkailla toiminnan ympäristövaikutuksia (YSL 172 §). Keskeisin valvonnan keino ympäristö- ja maa-ainesluvallisissa, ilmoituksenvaraisissa ja rekisteröidyissä kohteissa on riskiarvioinnin perusteella tehtävä määräaikaistarkastus. Valvontatyöhön kuuluu myös mm. toiminnan aloittamiseen ja lopettamiseen sekä valituksiin ja akuutteihin tilanteisiin liittyviä tarkastuksia. Raporttien, selvitysten ja suunnitelmien hyväksyminen ovat osa valvontaprosessia.

Hallintolain (435/2003 39 §) mukaan viranomaisen on ilmoitettava toimivaltaansa kuuluvan tarkastuksen aloittamisajankohdasta asianosaiselle, jota asia välittömästi koskee, jollei ilmoittaminen vaaranna tarkastuksen tarkoituksen toteutumista. Edellä tarkoitetulla asianosaisella on oikeus olla läsnä tarkastuksessa sekä esittää mielipiteensä ja kysymyksiä tarkastukseen liittyvistä seikoista. Tarkastuksen kuluessa asianosaiselle on, mikäli mahdollista, kerrottava tarkastuksen tavoitteista, sen suorittamisesta ja jatkotoimenpiteistä. Tarkastus on suoritettava aiheuttamatta tarkastuksen kohteelle tai sen haltijalle kohtuutonta haittaa. Tarkastajan on viipymättä laadittava tarkastuksesta kirjallinen tarkastuskertomus, josta tulee käydä ilmi tarkastuksen kulku ja tarkastajan tekemät keskeiset havainnot. Tarkastuskertomus on annettava tiedoksi tarkastuksessa läsnäoloon oikeutetulle asianosaiselle. Määräaikaistarkastuksilla,

toiminnan seurantatiedoissa tai muilla keinoin havaitut puutteet toiminnassa käsitellään normaaleja valvontamenettelyjä hyödyntäen kehottamalla, määräämällä ja tehostamalla määräystä uhkasakolla tai teettämisuhalla.

Luvanvaraiset, ilmoituksenvaraiset ja rekisteröitävät toiminnot kuuluvat säännöllisen valvonnan piiriin, ja niiden valvonta jakautuu määräaikaistarkastuksiin ja toimitettujen seurantatietojen tarkastukseen. Rekisteröintimenettelyyn kuuluu, että viranomainen tarkastaa, että toiminnanharjoittaja on toimittanut kaikki valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot. Rekisteröinti tehdään, kun kaikki selvitykset on toimitettu, mutta rekisteröinti kirjataan, vaikka toiminta ei täyttäisi kaikkia asetuksen vaatimuksia. Pääsääntöisesti kohteista tarkastetaan lainsäädännön, määräysten ja ohjeiden noudattaminen, toiminnassa tapahtuneet muutokset sekä toimialakohtaiset erityispiirteet.

Raporttien ja suunnitelmien tarkastaminen ja hyväksyminen kuuluvat valvontaviranomaisen tehtäviin. Ympäristö- ja maa-aineslupavelvollisten, ilmoituksenvaraisten sekä rekisteröitävien toimijoiden tulee toimialasta riippuen toimittaa yhteenvetoja ja tarkkailuraportteja, joista pyydetään tarpeen vaatiessa lisäselvityksiä.

Ympäristönsuojelulain mukaisten ilmoitusten valvonnasta, kuten meluilmoitusten ja koeluontoisen lyhytaikaisesta toiminnasta tehtävät ilmoitukset. Valvonnassa tarkastuksia tehdään tarpeen vaatiessa. Valvontaviranomaisen mahdollisuus puuttua meluilmoitusten mukaiseen toimintaan on usein rajallinen etenkin virka-ajan ulkopuolella. Koeluontoinen, lyhytaikainen toiminta pyritään tarkastamaan ilmoitusta käsiteltäessä sekä toiminnan aikana. Poikkeukselliset tilanteet kuten onnettomuudet, toimintahäiriöt tai muut ennakoimattomat tilanteet vaativat useimmiten tarkastuksen tekemistä tilanteen selvittämiseksi. Toiminnan saattamiseksi lain ja asetusten mukaiseksi käytettävät keinot ovat kehoitus, sekä erityisen merkittävän haitan kyseessä ollessa välittömät hallintopakon keinot välitön määräys ja välitön keskeyttäminen.

Onnettomuus-, haitta- ja rikkomustilanteissa, joissa on ryhdyttävä välittömiin toimiin, valvontaviranomainen voi antaa määräyksiä tai keskeyttää toiminnan välittömästi. Tällaiset valvontakeinot ovat aina väliaikaisia ja ne viedään mahdollisimman nopeasti viranomaisen käsiteltäväksi. Havaitessaan lainvastaisen tilanteen valvontaviranomaisella on lakisääteinen velvollisuus tehdä tutkintapyyntö. Onnettomuuksien, ympäristövahinkojen ja muiden poikkeustilanteiden johdosta tehdään aina tarkastuskäynti.

6.1. Tarkastusten hinnat

6.1.1. Määräaikaistarkastusten hinnat

Valvontaohjelman mukaisista suunnitelluista ja säännöllisistä tarkastuksista peritään erikseen maksu Oulunkaaren ympäristölautakunnan 24.2.2022 § 20 hyväksymän hinnaston mukaan. Maksu peritään myös ympäristönsuojelulain (527/2014) 175 §:ssä tai 176 §:ssä tarkoitetun kiellon tai määräyksen noudattamisen valvomisesta sekä 181 §:ssä tarkoitetun toiminnan keskeyttämisen valvomisesta. Maksullisia ovat lisäksi eräät muut ympäristönsuojelu-, vesi- ja jätelain mukaiset

tarkastukset, lausunnot ja ilmoitukset. Maa-aineslupiin kuuluva valvontamaksu kattaa vuotuisen määräaikaistarkastuksen.

Suurimmalle osalle tarkastuksista on kiinteä hinta. Ympäristönsuojeluviranomaisen maksut perustuvat keskimääräiseen omakustannusarvioon, joka sisältää asian käsittelystä tai valvonnasta viranomaiselle aiheutuneet kokonaiskustannukset. Ympäristölupien, maa-aineslupien, ilmoituspäätösten, rekisteröidyn toiminnan sekä kieltojen tai määräysten valvonnasta perittävät maksut määräytyvät tarkastuksiin käytettävän ajan mukaan. Tarkastusaika sisältää matkat ja tarkastuskertomuksen laatimiseen käytettävän ajan. Oulunkaaren ympäristöviranomaisen asian käsittelyn omakustannusarvio on 70 euroa tunnilta.

Maksuissa huomioidaan ympäristölainsäädännön mukaiset helpotukset mikroyrityksille ja sellaisille luonnollisille henkilöille, jotka eivät harjoita taloudellista toimintaa (YSL 206 § ja JL 144a §). Mikroyrityksellä tarkoitetaan taloudellista toimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jonka palveluksessa on vähemmän kuin 10 työntekijää ja jonka vuosiliikevaihto tai taseen loppusumma on alle 2 miljoonaa euroa. Toiminnanharjoittajan on ilmoitettava pyynnöstä valvontaviranomaiselle työntekijä-, liikevaihto- ja tasetiedot tai niitä vastaavat tunnusluvut ollakseen oikeutettu mikroyrityksille kuuluvaa alennukseen.

6.1.2. Hakemusten ja ilmoitusten käsittelyyn liittyvät maksut ja vakuudet

Ympäristölupahakemusten, ilmoitusten ja muiden ympäristönsuojelu- tai vesilain mukaisten asioiden käsittelymaksuista on säädetty Oulunkaaren ympäristölautakunnan päätöksessä 24.2.2022 § 20. Lupahakemusten ja ilmoitusten käsittelyn hinta määräytyy siihen keskimäärin käytetyn virka-ajan mukaan.

Maa-aineslupaan ja -lupahakemukseen liittyvissä maksuissa sekä vakuudessa noudatetaan Oulunkaaren ympäristölautakunnan 24.2.2022 § 20 vahvistamia maksuperusteita. Lupahakemuksen tarkastaminen, valvontamaksu sekä vakuus määräytyvät maa-aineslupan voimassaoloaikana otettavaksi sallitun maa-aineksen kokonaismäärän sekä ottoalueen pinta-alan mukaan. Valvontamaksun suuruus on 7,74 € sallittua kokonaismäärän tuhatta kuutiota kohti, kuitenkin vähintään 335 € ja se kattaa kerran vuodessa alueelle tehtävän tarkastuksen. Maksuissa otetaan huomioon myös ympäristöluvan ja maa-aineslupan yhteiskäsittely. Maksut ja niihin myönnettävät helpotukset ovat tarkemmin eritelty Oulunkaaren ympäristölautakunnan päätöksessä § 20 (24.2.2022).

Jätelain valvonnasta ja tarkastuksista kunnan viranomaisen voi periä maksun jätelain 144 §:n mukaan valvontasuunnitelmaan perustuvien laitosten ja yritysten määräaikaistarkastuksista ja muista säännöllisistä valvontatoimista, jotka koskevat jätteen ammattimaista keräystä ja toiminnoista, joihin liittyy tai voidaan perustellusti olettaa liittyvän jätteen kansainvälisiä siirtoja. Jätteen ammattimaista keräystä koskevan ilmoituksen käsittelyyn liittyvä tarkastus sisältyy ilmoituksen käsittelymaksuun. Jätehuoltorekisteriin merkittyjen toimintojen valvontaohjelman mukaisista tarkastuksista sovitaan toiminnanharjoittajan kanssa etukäteen ja niistä peritään

taksan mukainen maksu. Jätteiden kansainvälisten siirtojen tarkastuksista ei taksassa ole määritelty erillistä maksua.

7. VALVONNAN KEINOT JA RESURSSIT

7.1. Henkilöstöresurssit

Oulunkaaren ympäristöpalveluilla on käytettävissä 5,35 henkilötyövuotta kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtäviin. Vakituudessa virka- ja työsuhteessa on kuusi kokoaikaista työntekijää: neljä ympäristötarkastajaa, ympäristösuojelun asiakassihteerin ja ympäristöjohtaja, jonka työpanoksesta arviolta 35 % on ympäristösuojelun käytössä. Ympäristötarkastajien työpisteet sijaitsevat lissä, Pudasjärvellä ja Utajärvellä.

7.2. Viranomaisyhteistyö

Ympäristönsuojelulain, vesilain ja jätelain mukaisia valvontaviranomaisia ovat ELY-keskus ja kunnan ympäristönsuojeluviranomainen. Lupa- ja valvontaviranomaisten on tehtävä keskenään riittävää yhteistyötä. ELY-keskus tiedottaa tarvittaessa valvontatarkastuksistaan Oulunkaaren ympäristöpalvelujen alueella ja varaa ympäristöpalveluille mahdollisuuden olla niissä läsnä. Vastaava mahdollisuus varataan ELY-keskukselle niissä lupa-asioissa, joissa siltä on pyydetty lausuntoa. Eri viranomaisten on ympäristönsuojelulain 187 §:n mukaisesti annettava toisilleen virka-apua pyynnöstä ympäristönsuojelulaissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi.

Muita yhteistyötahoja ovat muun muassa kunnan rakennusvalvonta ja tekninen toimi, pelastuslaitos, Tukes, naapurikunnat sekä poliisi. Rakennusvalvonnan kanssa tehdään yhteistyötä mm. puutteellisesti käsiteltyjen rakennusjätteiden yhteydessä. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston kanssa päällekkäisiä valvontatehtäviä ovat kemikaalien teollisen käsittelyyn ja varastointiin liittyvät valvontatehtävät. Poliisin otetaan yhteyttä, jos on syytä epäillä rikosta.

Ympäristövahinkojen tapauksessa tehdään yhteistyötä pelastuslaitoksen kanssa. Erityisesti erilaisten poikkeustapausten kuten onnettomuuksien arvioinnissa ja jälkihoidossa voi olla mukana useita eri viranomaisia.